

Temats „Vienlīdzīga attieksme? — Cilvēktiesības”

Lai izpētītu cilvēktiesību tematiku, esam sadalījuši to trīs atsevišķās daļās. Katra daļa ir veltīta konkrētam temata aspektam, piedāvājot dažādus ieskatus un diskutējamus jautājumus.

- 1. daļa.** Manas tiesības
- 2. daļa.** Tavas tiesības
- 3. daļa.** Tiesības tuvplānā

Katrā daļā ietilpst:

- norādījumi skolotājiem;
- uzdevumi;
- izdales materiāli;
- noderīgi tiešsaistes avoti.

Uzdevumi var būt skolotāja vadītas diskusijas, grupu darbs, individuāla vielas apguve un primāro un sekundāro vēstures avotu izmantošana. Skolotāji var paši izvēlēties, kurus klases un grupu uzdevumus pildīt.

Tematiskais pārskats

„Kur, galu galā, sākas vispārējās cilvēktiesības? — Neievērojamās vietās, turpat pie mājām, un šīs vietas ir tik mazas, atrodas tik tuvu, ka nav attēlotas nevienā pasaules kartē. Taču tieši tā ir katra cilvēka pasaule — apkaime, kur šis cilvēks dzīvo, skola vai augstskola, kurā viņš mācās, rūpnīca, lauku saimniecība vai birojs, kurā viņš strādā. Tieši tur ikviens cilvēks — vīrieši un sievietes, pieaugušie un bērni — meklē vienādu taisnīgumu, vienlīdzīgas iespējas, vienādu cilvēcisko cieņu bez jēlcādas diskriminācijas. Ja šīs tiesības būs mazsvarīgas minētajās vietās, tām nebūs lielas nozīmes arī citviet. Būs vēltīgi censties panākt progresu visā pasaulē, ja cilvēki neveltīs saskaņotus centienus tam, lai atbalstītu šīs tiesības savā tuvākajā apkārtnē.”

Eleanoras Rūzveltas runa „Mūsu rokās”, 1958. gadā atzīmējot Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas desmito gadadienu

Kas ir tiesības? Tiesības ir brīvības, kas cilvēkiem piešķirtas, pamatojoties uz tiesību sistēmu, sabiedrisko līgumu vai ētikas teoriju. Tiesības bieži vien tiek skatītas vai nu saistībā ar atsevišķām sabiedrības grupām (minoritātēm), vai saistībā ar pilnīgi visiem sabiedrības locekļiem. Pēdīgā šeit minētā vispārējo tiesību kategorija tiek dēvēta par cilvēktiesībām. Cilvēktiesības ir cilvēka pamatbrīvības, kuru pamatā ir indivīda respektēšanas princips un pieņēmums, ka ikviens cilvēks ir pelnījis vienlīdzīgu attieksmi un cieņpilnu izturēšanos. Lai gan daudzās pasaules valstīs cilvēktiesības netiek ievērotas vai piemērotas, visi cilvēki visā pasaulē ir tiesīgi baudīt šādas tiesības. Ir svarīgi, lai mēs savā kolektīvajā statusā ka globālās cilvēku kopienas locekļi kārtīgi izprastu cilvēktiesības. Tikpat svarīgi ir pievērsties arī cilvēktiesību vēsturei, lai gūtu priekšstatu par to, kāda bijusi cilvēktiesību (vai to neesamības) ietekme uz sabiedrību. Vēstures ritējumā bieži ir bijis tā, ka cilvēkiem tiesības tikušas liegtas, un nereti viņiem nācies nevardarbīgā ceļā vai ar vardarbīgiem līdzekļiem cīnīties, lai savas tiesības atgūtu. Daudzviet pasaulē šādas cīņas joprojām turpinās arī mūsdienās.

Lai izprastu, kā cilvēktiesības mūs ietekmē ikdienā, un apzinātos savu pienākumu atzīt to, ka mums savas tiesības jāabalansē ar pārējo cilvēku tiesībām, ir jāsaprot, kas īsti ir cilvēktiesības. Tātad — kas ir cilvēktiesības? No kurienes tās cēlušās? Kā tās ietekmē cilvēci? Kā tās ietekmē mani?

Definīcijas

Cilvēktiesības

Cilvēktiesības ir pamattiesības un pamatbrīvības, kuras izmantot ir tiesīgi visi cilvēki neatkarīgi no valstspiederības, dzimuma, tautības vai etniskās izcelsmes, ādas krāsas, reliģijas, seksuālās orientācijas, valodas vai citiem faktoriem.

Pie cilvēktiesībām pieder pilsoniskās un politiskās tiesības, piemēram, tiesības uz dzīvību, tiesības uz brīvību, vārda brīvība, kā arī sociālās, kultūras un ekonomiskās tiesības, tostarp tiesības piedalīties kultūras dzīvē, tiesības uz uzturu un tiesības strādāt un izglītoties. Cilvēktiesību aizsardzību un atbalstu tām nodrošina starptautiski un nacionāli likumi un līgumi. Pamatī starptautiskajai cilvēktiesību aizsardzības sistēmai ir likti ar Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju. To pieņēma ANO Ģenerālā asambleja 1948. gada 10. decembrī. Šai dienā ik gadu visā pasaulē atzīmē Starptautisko cilvēktiesību dienu. Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju veido trīsdesmit panti, kuros ir noteiktas ikviena cilvēka pilsoniskās, politiskās, ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības. Tas ir skatījums uz cilvēka cieņu, kas sniedzas pāri politiskām robežām un autoritātei, uzliekot valstij par pienākumu atbalstīt ikviena cilvēka pamattiesības.

(organizācijas [Amnesty International](#) definīcija, 2015. gads)

Ētika

Morāles principi, kas nosaka cilvēka izturēšanos vai rīcību.

Zinātnes nozare par morāles principiem.

([Oxford Dictionary](#) definīcija)

Minoritāšu tiesības

Līdztekus nacionālu valstu izveidei 18. un 19. gadsimtā veidojušies nedominējošo sabiedrības grupu centieni saglabāt savas kultūras, reliģiskās vai etniskās atšķirības. Minoritāšu tiesību atzīšana un aizsardzība starptautisko tiesību sistēmā aizsākās ar vairākiem Tautu Savienības pieņemtiem minoritāšu līgumiem. Kad Tautu Savienības vietā 1945. gadā stājās jaundibinātā Apvienoto Nāciju Organizācija, arī tā pakāpeniski attīstīja virkni ar minoritāšu aizsardzību saistītu normu, procedūru un mehānismu.

([Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā cilvēktiesību komisāra biroja](#) definīcija, 2010. gads)

Privilēģija

Īpaša priekšrocība, kas piešķirta atsevišķam cilvēkam, organizācijai, sabiedrības grupai atšķirībā no pārējiem iedzīvotājiem dotām vispārējām priekšrocībām. Izņēmuma tiesība, ārkārtas pilnvara vai atbrīvojums. Tiesība, pilnvara, atļauja vai imunitāte, kas pretlikumīgi vai likumā neparedzētā veidā piešķirta kādai personai vai sabiedrības grupai. Privilēģija ir atsevišķām personām piešķirts atbrīvojums no kāda sloga vai uzdevuma, pamatojoties uz tiesisku pieņemumu, ka minēto personu sabiedriskais stāvoklis vai ieņemamais amatsprasa visu viņu laiku un rūpes un bez šāda atbrīvojuma amata pienākumus nebūtu iespējams izpildīt tik labi, kā to prasa sabiedrības intereses.

([Law Dictionary](#) definīcija)